

Миљана-Радмила Радан Ускату*
Западни универзитет у Темишвару**

КАРАШЕВСКА СВАДБА ДАНАС – ОБИЧАЈИ, РИТУАЛИ И ЊИХОВА ЗНАЧЕЊА (СИМБОЛИКА)

У савремено доба свадбени обичаји, и не само, су се знатно изменили. Примећујемо да се неки обичаји и данас строго примењују, али, на жалост, многи ритуали и обреди из прошлости су заборављени и не врше се више. Неки од старих обичаја су дубоко урезани у карашевски менталитет, а такви се још чувају. У поређењу са другим српским заједницама из румунског Баната, обичаји, обреди, ритуали (па и језик) су се ипак боље очували у карашевским селима, захваљујући чињеници што су Карашевци до недавно чинили једну затворену, компактну и конзервативну енклаву.

Кључне речи: Карашевци, свадба данас, ритуали, питање конзервисања и нестајање обичаја.

Последњих десет година бавила сам се скоро искључиво истраживањем карашевских обичаја из животног циклуса појединца. До сада сам описала и анализирала обичаје везане за рођење, свадбу и смрт, а циљ овог рада јесте да анализирам промене које је карашевска свадба претрпела током времена, па да на тај начин, некако затворим круг досадашњих истраживања на том пољу и наставим да истражујем и остале бројне карашевске обичаје који до сада било да нису уопште испитивани, или су пак недовољно истражени, описани или анализирани.

Један од првих истраживача који је писао о обичајима Карашевака, у другој половини 19. века, јесте мађарски етнолог Геза Цирбус. У етнографској студији о Бугарима у јужним деловима Аустро-Угарске (Мађарске) (Цирбус, 1885: 250-251), међу које убраја и карашевски живаљ због њиховог тада нејасног порекла и специфичних етнолингвистичких црта, описао је и неке карашевске обичаје, међу

---

* miliana83@yahoo.com

** Рад је настао у оквиру пројекта Центра за научна истраживања и културу Срба у Румунији - *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, који финансира Савез Срба у Румунији.

којима и свадбу. Премда је о свадби веома сумарно говорио, тај је опис, колико нам је познато, први опис карашевске свадбе.

Мало детаљнији опис карашевске свадбе од Цирбусовог даће на почетку 20. века бугарски слависта Љубомир Милетич (Милетич, 1903: 165-167). Милетичев опис свадбе веома је драгоцен како са етнолошког становишта, а нарочито лингвистичког, пошто је опис изворан, то јест њега даје један од Милетичевих казивача, на изворном локалном говору.

Након четири године, Јован Живојновић објављује још опширнију студију о карашевским обичајима у којој даје најдетаљнији опис карашевске свадбе објављен до тада (Живојновоћ, 1907: 51-67). Живојновоћева студија је изузетно вредна не само са етнолошког, већ и са лингвистичког становишта, јер пружа данашњим истраживачима могућност упоређивања данашњих обичаја и говора Карашевака са карашевским обичајима и говорима с почетка 20. века.

Најобимнију студију о карашевским обичајима и фолклору дао је један Карашевак, Иван Бирта, при крају 20. века (Бирта, 1993). Биртина је студија вредна, али је само описна, тако да аутор не улази у анализу и не доноси закључке утемељене на њој (осим оних уопштених из уводног дела). Почетком 21. века појавиле су се неколико аналитичких студија карашевских обичаја, али ниједна од њих не приказује и не анализира свадбу (в. Радан, 2004).

Током 19. и 20. века објављене су, такође, и друге етнографски описи и студије о којима треба водити рачуна онда када се анализирају обичаји и порекло Карашевака, а од аутора спомињемо следеће: Иван Ивањић (1893: 1-34), Јован Ердџановић (1925: 275-308), М. С. Филиповић (1965: 121-124), Т. Плеша (1975: 71-78), М. Н. Радан (1998: 105-110; 2006: 64-75), К. Телбизов (1977: 89-91), Сима Тројановић (1990: 339-343), Петар Влаховић (1994: 137-145), Г. Лука (1998: 125-131), С. Ташула (1998: 133-144), М. Малуцков (2000: 137-159) и други.

Сматрам да би најпре било сврсисходно изложити неколико података о данашњој заједници Карашевака, која већ вековима опстаје у планинском делу румунског Баната и која је до недавно, тачније до друге половине 20. века, била једна затворена, конзервативна енклава; та етничка енклава веома се жилаво одупирала и одолевала страним утицајима, нарочито румунском. Међутим, то није више случај почев од друге половине 20. века када Карашевци почињу да се запошљавају по фабрикама, предузећима, рудокопима и другим административно-економским објектима из оближњих градова, Решице и Анине. Крајем 20. и почетком 21. века, страни утицаји и промене у извођењу свадбеног

обрета су још бројнији, а један од разлога јесте наставак промена начина живота - све већи број Карашевака почиње да ради по иностранству, а кући, тј. у карашевским селима, остају, у главном, старији људи и деца.

Спроведена теренска истраживања указују на то да је карашевска свадба највеће промена доживела у последњих седамдесет-осамдесет година. Премда се тренутак спровођења разних, у почетку, постепених измена у свадбеном обреду не може веома прецизно временски одредити, ипак, на основу спроведених анкета, могу се лако уочити четири периода у овом временском раздобљу о којима информатори, у главном старији људи и жене, говоре, наиме: 1. Период од 1940. до 1960. године¹; 2. Период од 1960. до 1980. године, 3. Период 1980. – 2000. и 4. Период од 2000. године до данас.

Да бих поједноставила редослед свадбених обрета, применила сам Ван Женепову [Женеп, 1999: 29] теорију о ритуалима прелаза и расподелила их хронолошки овако: I. Прелиминарна етапа – предсвадбени обичаји, II. Лиминарна етапа – свадба и III. Постлиминарна етапа – послесвадбени обичаји. Увелико, карашевску свадбу сачињавају следећи сукцесивни обреди међусобно повезани: I. (Прелиминарна етапа): *Говор/Турвин, Прошење/Прошња, Капара* (Веридба); II. (Лиминарна етапа): *Свадба*; III. (Постлиминарна етапа): Одлазак на ручак девојачким родитељима недељу дана након свадбе, што је иначе прва посета младиној породици после свадбе позната под именима *Куцлић'и* (Карашево, Јабалче) *Упр'вич'е²* /*Опв'ач'ење*/ (Клокотич и др.).

Скоро до осамдесетих година прошлога века, млади су се упознавали на великим сеоским празницима као што су Ускрс, Божић, бал поводом покладних ритуала, затим на свадбама, седељкама, приликом разних сеоских радњи и поготово на сеоским игранкама које су се одржавале сваке недеље (после подне) у свим селима почев од пролећа до јесени (преко зиме су се одржавале свадбе). И у прошлости Карашевци су придавали, али и данас придају посебну пажњу браку и свим актима везаним за тај важан чин у животу сваког појединца. У карашевском менталитету била је срамота бити неудата или нежењен, што се даје лако

---

¹ С напоменом да овај период може бити померен деценију-две уназад, када су се дешавале веома ситне, безначајне и скоро не приметне промене у свадбеним карашевским ритуалима, јер у међуратном периоду контакт са банатски Румунима још увек није веома јак и интензиван. У сваком случају, временска подела јесте релативна, а не строго егзактна.

² Веома сличан обичај постоји у косовско-метохијским свадбеним обредима, назван *првич* /у области Мораве/ (види: Бован, 2004: 130-131).

приметити из синтагми са свакако погрдним нијансама којима се именују неудате девојке - *ста́ра вéлика дéв^фка*, односно неожењени мушкарци - *ста́ри фо́фли*. Све до седамдесетих година прошлога века (2. наведени период), момци и девојке ступали су у брак врло рано: девојке чак од тринаесте до седамнаесте године а момци од седамнаесте до двадесет и неке. Ако у наведеним годинама није дошло до брака, и девојке и момци сматрани су промашеним случајевима за брак, тј. сматрани су, као што сам већ навела, *ста́рим*. Све до шездесетих и седамдесетих година 20. века, одлуку о ступању у брак врло рано, као и са ким ће девојка/момак ући у брак, најчешће су одлучивали родитељи, породица, што није више случај почев од 3. периода (после 1980., нарочито 1990. године). Треба напоменути чињеницу да Карашевци нису благонаклоно гледали и тешко су одобравали склапање брака једног свог члана са партнером изван карашевске заједнице, али су у крајњој ситуацији пристајали и на такве бракове, а ти су бракови најчешће склапани са Румунима. Треба још напоменути да, утаквим случајевима етнички мешовитих бракова, брачни партнер који је ушао у карашевску заједницу бивао је брзо асимилиран (веома брзо би научио говор, примао/прелазио у католичку вероисповест³ и сматрао се Карашевком).

І. *Говор/Турвин, Прошење – Прошња, Капара* (Веридба)

Након *говора/турвина*, тј. након првобитног договора породица око ступања у брак, следило је *прошење – прошња*. Почетком 20. века у прошњу се ишло рано у зору, врло ретко увече, али већ почетком четрдесетих година прошлога века почело се ићи само кад падне мрак⁴. *Прошење* („просидба“) се обично обављало четвртком, суботом или недељом, најчешће децембра месеца, али, у последњих три-четири деценија, прошење се обављало у било које доба године. Такође, приликом прошње данас се носе разни скуповени поклони, што није било уобичајено пре.

По нормалном редоследу следи затим *капара* (веридба) која има улогу потврде да је обављена прошња. Веридба се одржавала у младиној кући, где долази будући младожења с породицом⁵. Они су је, све до краја горе назначеног првог периода, даривали дукатима и/или новцем (зависно од имућности младожењине породице) и једном лепом марамом. Ништа друго јој нису доносили. *Капара* је била до скоро друге половине

³ Ако не он/она, онда обавезно је пород крштен у месној, католичкој цркви.

⁴ Информације са терена, информатор: Марија Добра (67 год., 2005.)

⁵ Информације са терена, информатор: Марија Катић (61 год., 2009.).

прошлого века без музике, скромнија и сиромашнија, а затим се и то променило и тај тренутак постаје право весеље с музиком, обилном храном и пићем, а број учесника је знатно повећан. Након 1980. године, обичај капаре полако почиње да нестаје, а након 1990. капара скоро да се више и није вршила, а данас она не постоји. Исто тако и свадбе, више се не одржавају зими, већ од пролећа до јесени. Данас, пошто момак унапред зна одговор, иде заједно с родитељима на *говор* код девојке и тамо договоре кад да буде *прошња*, која је данас еквивалентна веридби. Може се дакле рећи да *капара* (веридба) у карашевским селима више не постоји и да се она сачувала само у колективној успомени. Од обичаја који претходе свадби, сачувао се дакле само *говор* и *прошња*.

II. Свадба

У карашевским селима било је уобичајено да свадба буде најчешће након три недеље после веридбе. У првој половини 20. века свадба је почињала у суботу увече, а почев од друге половине истога века свадба је почињала у недељу ујутро, када се је *шил стег*^к („зашивала застава“). Такође, до отприлике шездесетих година 20. века, у суботу увече спремао се, украшавао – *млади чеп*^б. Обичај да свекрва носи венац млади у четвртак уочи свадбе изменио се у првим деценијама 20. века и од тада свекрва носи млади венац на дан венчања, тј. у недељу ујутро. Исто почев од тада и истог дана, на дан венчања, свекрва је млади још доносила и једно чокањче од 150-200 милилитара заслађене ракије (најчешће медом), који Карашевци зову *сајклик* (<аустроуг. *Seitl*) с којим би, по повратку с венчања, млада дочекивала госте испред капије с деверима и чаушом и нудила их да попију који гутљај. При повратку из цркве са венчања, испред младине капије правио се „мост“ од новца који је млада добивала од сватова. По обичају, она улази унутра тек након што јој се направи мост, тј. након што је откупе.

До осамдесетих година прошлога века, млада родбина и њене званице доносили су такозване *части* (дарове) на свадбу, углавном то су били саставни делови карашевске народне ношње ручно рађене, ћилими, постелина, као и намештај ручно рађен (ормани, кревети, столице и др.). До друге половине прошлога века, *чауш* (стегоноша) је обично била старија особа која је познавала све сватове и имала посебно задужење да на свадби гласно приказује све примљене дарове, а касније је за *чауша* биран дечак чије је главна улога била да предводи свадбу носећи *стег*^к и

---

^б *чеп* „јелка“.

повицима оглашава свадбену поворку. Први дан свадбе је увек био у младиној кући, ручак се постављао око 14-14.30 часова, тако да кад би се завршила послеподневно служење у цркви, сељани би долазили да виде свадбу која излази испред куће где се играло. Играли су првенствено сватови, али и момци и девојке који нису били мешу сватовима. У поноћ, по обичају, *свадбаши* („сватови“) су поново јели и веселили се до зоре.

Другог дана свадбе, у понедељак, око два сата после подне, након што се сви наспавају, свадба се премешта код младожење. Пре поласка, у младиној кући играла се стара карашевска игра *Слнча* – у Карашеву, *Сълнча* – у осталим карашевским селима (в. Ускату: 83). Ту буде и плакања и смејања, а у ствари је то ритуализовани тренутак одласка младе из девојачке куће. (в. и Мариан: 280). Након тога, свадбена поворка на челу са младом и младожењом, деверима, и осталом младином родбином, носећи примљене поклоне (дарове) одлазе младожењиној кући⁷. Испред младожењине куће млади брачни пар дочекују *мошуље* (<рум. моџ „старац“), то су биле маскиране особе (најчешће прерушени у младу и младожењу), обучене у старим, похабаним хаљинама, који су збијали разне шале ради разоноде и стварања што веселије атмосфере међу сватовима. Такође, након што се и овде на улазу *направи мост* од новца⁸, свекрва излази тканицама којима веже млади пар увијен ћилимом⁹, заврти их тако три пут испред капије, а после их тако опасане уводи унутра, у кућу. Према карашевском веровању тај ритуал је извођен с циљем да млада остане стално у новом, младожењином дому (то јест, да не дође до раскида брака). Исто у понедељак, увече, само мушки сватови из младине породице долазе и доносе јој преостале хаљине које је на поклон примила од своје родбине; због тога што доносе преостале хаљине и поклоне (нпр. постељину, обућу и др.) ови су сватови помало појеративно називани *дрзарима* (*дрза* „стара, похабана хаљина, крпа“). Овога пута, ред је да на свадби, момкова родбина и њихове званице донесу части.

⁷ Све до шездесетих година прошлога века, све *части* (примљени дарови) ношене су у младожењину кућу кочијама.

⁸ И при извођењу овог ритуала, учесници су такође збијали шале тако што су, на пример, најпре *мост* покушавали саградити од старих, трулих дасака или од камења, односно од старог новца који је изашао из употребе, а тек након тога су, ко бојаги „невољно“ пристајали да мост саграде од новца у оптицају, претжног оног веће вредности.

⁹ Ћилим су од младине до младожењинџ куће младенци носили на раменима, а ако је било више ћилима дата у мираз, исто тако носили су главни младино рођаци.

До 1970-1980. године, свадбе су се одржавале у кући, обично зими. Трећег дана свадбе, у уторак пре подне, око једанаест сати, ближа женска родбина долази да чешља младу и да јој на главу стави *крпу* (накит који се ставља млади на главу као знак да је она сада већ удата), која замењује свадбени венац који је млада носила на глави до уторка. Након обављања овог специфичног ритуала, сви присутни су ручали а потом одлазили на реку, на *прољевање воде* („просипање воде“), праћени музиком, и ту су се опет одвијали специфични ритуали и радње. У уторак увече, *стег се рашије*, а након веселја које је трајало до у јутарње сате, свадба се завршавала. У среду увече, преосталом храном и пићем, частила се и веселила се ужа породица и сви они који су помагали у припремама за свадбу (*кувари*).

Из изложеног, види се да је свадба у прошлости трајала три-четири, односно седам дана, ако узмемо у обзир и све припремне обреде и ритуале. Међутим, осамдесетих година прошлога века карашевска свадба трпи знатне промене, од којих наводимо: свадба почиње да се држи у шатору испред куће, прве недеље код младе, када је она обучена у народној ношњи, а друге недеље код младожење – али сада обучена у модерној, савременој венчаници. До 2000. године и веома ретко након тога, свадба је тако изгледала; а данас све пратеће радње које су се сачувале морају да се одрже у току само једног дана, пошто свадбе које траје два дана, тј две узастопне недеље скоро да више не постоје. Треба истаћи и чињеницу да постоје још ретки случајеви када млади пар, или пак једино млада, одлучи да обуче народну карашевску ношњу, а то се дешава онда када се венчање и *игра* (коло испред општине) обављају у селу, а одмах после тога, чим стигну у просторију у којој ће се држати свадба (ресторан, дом културе), дакле пре ручка и веселја пресвлаче се и облаче су савремено оделоуобичајено за младенце (костим и венчаница).

III. Прве недеље после свадбе, младенци су одлазили најпре у цркву, а затим у посету девојачким родитељима, на ручак. Тај моменат Карашевци називју – *куцлић'и* (Карашево, Јабалче), односно *упр'вич'е* (остала карашевска села)(*опрвач'ење* - у 19. веку).

У закључку, како се лако може приметити на основу описа данашње, савремене карашевске свадбе упоређене са оном од почетка 20. века седамдесетих година истог века, карашевски свадбени обичаји су током времена сведени на минимум. Узроци таквог тренда леже у веома убрзаном технолошком развоју који са собом доноси убрзане промене и у начину животу традиционалних заједница. Пошто скоро сви млади

парови данас одлучују да свадбу држе у неком ресторану или пак у сеоским домовима културе, што аутоматски значи временско скраћивање свадбе и њено свођење на један дан и једину ноћ, све је то имало за последицу губљење многих обредних радни и ритуала попут градње моста, увођење младог пара тканицама у кућу, чешљање младе, чекање гостију испред куће и многих других. И данас пре ручка кум казује здравицу благосиљајућу младенце (*наме'ња*), а потом се моли *Оче'наш* (*Оче на'ш, ко'ји је'си на небе'си(ма)...*). После ручка свадба излази на улицу (то није случај онда када се свадба држи у ресторану, у граду), те кум, а потом стари сват и младожења, по том редоследу предводе по један *данац*¹⁰. На свадби данас више не свирају Цигани, као што је то био случај у прошлости, него се увек доведу свирачи, бољи или лошији у зависности колико је млади пар (у прошлости то је била обавеза младожење) расположен да плати или коликим новцем је располагао, и они свирају на свадби. Нису ретке свадбе у карашевским селима данас на којима свирају реномирани оркестри и чувени, врхунски естрадни певачи из Србије попут Митра Мирића, Зорице Марковић, Александра Илића и многих других. Поред већ традиционалних карашевских игара – *да'нац, порта'ње, здупату'ра, шета'љка, сл'нча*¹¹, највише се у задње време играју српка кола попут моравца, шоте, жикиног кола, влашког кола и других. Обичај да се на свадби једе два пута данас више се не чува, такође морамо имати у виду и чињеницу да се на свадби данас сервирају другачија јела, а то све зависи од имућности породице и од концепције и жеље младенаца и, у мањој мери, њихових родитеља.

Данас се обично не *вика'ју ча'сти* (приказују поклони/дарови) који се доносе на свадбу. Скоро сви сватови данас на поклон доносе новац или/и понеки важнији, скупљи предмет који да младенцима остане као успомена на оног који им је то поконио. Износ у новцу и/или предметима се до краја прошлог века, понегде и до краја прве деценије 21. века, бележио у једну свеску, а у задњих петнаестак година, најчешће се новац ставља у коверат на којем дародавац напише своје име и презиме (евентуално и надимак и/или број куће). Тако се поступа јер треба да се зна шта је и колико је ко од родбине или пријатеља и комчија поконио, јер то треба да се врати. Некада су свадбени поклони (*ч'астии*) у одећи,

¹⁰ Традиционална карашевска народна игра (коло) којом започиње свако народно весеље.

¹¹ Последње три, на жалост, се скоро не играју више (млађе генерације их не знају играти).

храни и пићу, представљали велику помоћ домаћину који је требао направити свадбу, јер се некада доста тешко живело. Данас се та некадашња помоћ састоји, углавном, у новцу, али она данас није толико битна и неопходна као у прошлости. Данас се све своди на даривање новцем и скупљим поклонима, што наводи на закључак да је некадашња хумана компонента испомагања и солидарности истокрвника данас скоро сасвим нестала.

Један од разлога који је условио скраћивање времена трајања традиционалне свадбе јесте, као што је већ речено, недостатак слободног времена. Карашевци су у последње време почели да раде у иностранству или у оближњим или удаљенијим већим градовима као што су Решица, Темишвар, Арад, Букурешт и др., тако да осим за време годишњих одмора и нерадних дана, они морају да иду на посао и не могу да се веселе на свадбама неколико дана и ноћи узастопно, а велика раздаљина представља такође значајну бпрепреку. Из иностранства сада је тешко доћи и на свадбу која траје само један дан и једну ноћ, а камо ли на вишедневну свадбу. Други је разлог што су се људи у задњих педесет година знатно просветили и образовали, па више не верују у разне обреде, ритуале или разноврзне магичне радње.

Свакако, након обављених анализа на основу сакупљене грађе о свадбеном обичају код Карашевака може се лако закључити да су ови обичаји, обреди и ритуали богати и разноврсни, са мноштвом архаичних елемента из словенске, али и балканске прошлости. Структура карашевске свадбе јесте, без сумње, у највећој мери српска, али има и доста елемената који су преузети из румунских свадбених обреда. Посебно се дају приметити заједнички елементи са српским свадбеним обичајима из јужне и југоисточне Србије и обичајима Румуна из српског Баната.

Све до данас у карашевским свадбеним обичајима сачувани су архаични елементи много боље него у другим српским заједницама у Банату, мада и овде време је било немилосрдно и измене су се неосетно вршиле а и дан данас се врше, и то појачаним темпом.

Многе важне тренутке из човечијег живота прате до данас архаични обреди. Језик, традиција и веровања су есенцијални у животу малих етничких заједница, поготово када су изоловане од своје матице као што је карашевска, то је непроцењиво благо које треба чувати и неговати, јер само на тај начин заједница може очувати свој етнички идентитет, опстати без да се утопи у већинско становништво које је

окружује. Док се језик и обичаји буду чували, биће очувано и конзервисано етничко биће овог живља. На жалост, као што се може видети из приказаног, упркос подсесном отпору, бројни ритуали и обреди су већ нестали или су пре издисајем, а у таквој неизбежној ситуацији важно је да они, док су још живи у колективном памћењу Карашевака, макар буду прибележени и тако отргнути их од нестанка без трага.

Литература

- Бирта, 1993: Ivan Birta, *Karaševci (Narodne umotvorine sa etnološkim ostrvom)*, Bukurešt, Romcart.
- Бован, 2004: Др Владимир Бован, *Српска свадба на Косову и Метохију*, Панорама, Приштина.
- Влаховић, 1994: Петар Влаховић, Неке етничке одреднице Крашована, у: *Темишварски зборник*, 1, Нови Сад, Матица српска, 137-145.
- Ердељановић, 1925: Јован Ердељановић, Трагови најстаријег слоја у Банату, у: *Niederhuv sbornik*, Prag, 275-308.
- Женеп, 1999: Arnold Van Genner, *Riturile de trecere*, Univers, București.
- Живојновић, 1907: Јован Живојновић, Крашовани (Карашани, Карашавци): белешке, народни обичаји и примери језика, *Летопис Матице српске* (Нови Сад), св. 343, фасц. II, 51-67.
- Иванић, 1893: Иван Иванић, О Буњевцима, *Летопис Матице српске*, том 175, фасц. III, 1-34.
- Лука, 1998: G. Luca, Muncă, bani și etică la carașoveni, у: *Analele Banatului. Etnografie. Serie nouă*, 4, Eurobit, Timișoara, 125-131.
- Малуцков, 2000: М. Малуцков, О свечаној ношњи Карашевки, у: *Темишварски зборник*, 2, Матица српска, Нови Сад, 137-159.
- Мариан, 2009: Simion Florea Marian, *Nunta la români. Studiu istorico-comparativ etnografic*, 1, Saeculum Vizual, București.
- Милетић, 1903: Ljubomir Miletich, Ueber die Sprache und die Herkunft der sog. Krašovaner in Süd-Ungarn, у: *Archiv für slavische Philologie*, Berlin, 25, 165-167.
- Плеша, 1975: T. Pleșa, *Găteala capului în portul femeiesc al crașovenilor*, Tibiscus, Timișoara.
- Радан, 1998: *Значај славе и још неких прослава са култним обележјем за одређивање етничког бића Карашевака*, Етно-културолошки ЗБОРНИК, IV, Сврљиг, стр. 105-110;
- Радан, 2004: Михај Н. Радан, *У походе тајновитом Карашу. Етнолошке и фолклористичке студије*, Савез Срба у Румунији, Mirton, Темишвар.

- Радан, 2006: *Из свадбене лексики Карашевака*, Иследования по славјанској диалектологји, 12, „Ареалне аспекти изучења славјанској лексики“, Росјјскаја академја наук, Институт славјановеденја, Москва, стр. 64-75.
- Радан Ускату, 2014: Miliana-Radmila Radan Uscatu, *Botezul, nunta și funeraliile la carașoveni*. Editura Universității de Vest, Timișoara.
- Ташула, 1998: S. Tașula, Ceremonialul nunții la carașoveni. Identitate și individualitate, у: *Analele Banatului, Serie nouă*, 4, Eurobit, Timișoara, 133-144.
- Телбизов, 1977: К. Телбизов, La question de l'origine des Krašveni a-t-elle reçu une solution definitive?, у: *Etudes balcanique*, 4, Sofia, 89-91.
- Тројановић, 1990: Сима Тројановић, *Ватра у обичајима и животу српског народа*, Просвета, Београд.
- Филиповић, 1965: М. С. Филиповић, Прилог познавању веза између Крашована и Босне, у: *Зборник за друштвене науке*, 42, Матица српска, Нови Сад, 121-124.
- Цирбус, 1885: Геза Цирбус, Юужноунгарскитѣ Българе, у: *Периодическо списание на Българското книжовно дружество въ Сръдецъ*, кн. XIV, Сръдецъ, 250-251.

Секундарна литература

- Бандић, 2004: Душан Бандић, *Народна религија Срба у сто појмова*, Нолит, Београд.
- Дробњаковић, 1960: Borivoje Drobňaković, *Etnologija naroda Jugoslavije*, Prvi deo, Univerzitet u Beogradu, „Branko Đonović“, Beograd.
- Ђорђевић, 2002: Тихомир Р. Ђорђевић, *Животни круг. Рођење, свадба и смрт у веровањима и обичајима нашег народа*, Просвета, Ниш.
- Јовановић, 1995: Бојан Јовановић, *Магија српских обреда у животном циклусу појединаца*, Светови, Нови Сад.

Miliana-Radmila M. Radan Uscatu

KARASHOVEAN WEDDING TODAY – CUSTOMS, RITUALS AND THEIR MEANING (SYMBOLISM)

(Summary)

In nowadays wedding customs, and not only, are partially changed and partially they remain the same. Some customs are well preserved even today, but, unfortunately, numerous rituals and practices from the past are either forgotten

or they are no longer performed. Some old customs are deep rooted in the Karashovean mentality, and those are the ones that continue to exist. In comparison with other Serbian communities from Romanian Banat county, customs, rituals and language are better preserved in the Karashovean villages, due to the fact that the Karashovean community was until not long ago considered to be shut and conservative.

Keywords: Karashoveans, wedding, today, rituals, preservation, extinction.